

Romansseminarium med Ordet & Tonen 16 november 2002

I samband med Riksförbundet Sveriges Kamarmusikarrangörer's regionombudsmöte 16-17 november 2002, arrangerades ett seminarium om romanskonstens situation i foajén Oscar II på Nybrokajen 11 i Stockholm.

Arbetsgruppen för Ordet & Tonen höll i trådarna och kunde hälsa ett drygt 90-tal deltagare (se namnlista) välkomna till ett intensivt program, med många aktiva inte minst bland publiken, vilket inspirerar till en fortsättning!

Ordföranden i arbetsgruppen Margareta Jonth, som hälsade välkommen, framförde en varm **erkänsla till arrangörsledet** som tagit initiativ till Ordet & Tonen i syfte att lyfta fram romanssången. Målet är att under tre år väcka medvetandet om att romansgenren är hotad och sätta strålkastaren på den skatt av romanser som finns: arbeta för fler arenor för genren, lyfta fram duo-tanken sångare/pianist (en fråga om status!), initiera seminarier och turnéer, lansera en ung duo årligen, arrangera ett "romansmaraton" - en romansens festdag 13 mars 2004. En romansafton årligen i varje RSK-förening skulle bara det betyda över 140 per år!

Ett **stort tack** till alla övriga som stöder Ordet & Tonen: Rikskonserter, Statens Kulturråd, Stiftelsen framtidens kultur, Konstnärsnämnden, Röstfrämjandet, Svenska Sång- och Talpedagogförbundet, Svenska Pianopedagogförbundet, Musikhögskolor, Folkhögskolor och andra interpretationsutbildningar, enskilda krafter...

En hälsning från *RSK-ordföranden Anders Jansson* (på utlandsresa) avslutades med en utmanande och hoppningivande appell: "...Givetvis måste många bidra, men jag är övertygad om att vi kan **fira 2006 som ett Romansens / Vokalkonstens år!!**"

Ämnet "Vid pianot..." utvecklades sedan temperamentsfullt av *pianisten Elisabeth Boström* såväl sjungande, I hate music but I like to sing!, som talande om "ackompanjatörens" situation. Vi måste förstärka duotanken - alltför ofta omnämns pianisten endast med orden "**vid pianot satt...**" som om vederbörande var en del av möblemanget. Elisabeth demonstrerade slutligen pianostämmans betydelse för att accentuera, frasera, lyfta fram undertexten med hjälp av efterspelet till Dichterliebe.

Dagens gäst, *skådespelaren Börje Ahlstedt*, talade om **Ordets makt**. Hans ord berörde oss omedelbart i sin beskrivning av hur vi ibland når punkter i livet då vi inte kan komma längre på egen hand. "Ibland får jag en aning genom musiken" sa han och hänförde till Bachs Sarabande i 5:e sviten. Hans ord hade makt att också framkalla skrattsalvor med sina ögonblicksbilder från Ryssland. Man måste ha en längtan, upprepade Börje Ahlstedt. Vi måste låta själen tala, låta själens bråddjup höras - man måste ha en längtan. Och han gav prov på sin eminenta förmåga att fånga tiden och hålla den blickstillta inför våra ögon och öron.

Professor Dorothy Irving, seminariets centralgestalt och sammanhållare, talade under ämnet "Romansen lever - om vi vill" om den stora enkelheten som inkluderar 100% av en själv - det man är beredd att ge, i varje ögonblick, i sin iver att förmedla musik, känslor, tankar, text! En romanssångerska har aldrig förkommit som ämne i TV's Jeopardy, så

populära är vi inte och vi behöver inte heller bli någon folkrörelse, bara vi vet vad vi gör, kan nå ut, få några samlade kring vårt ämne. Bara fostra intresset och vara aktiva!

Ett mål: att etablera romanskonsten som en kammarmusikalisk form - **sång/piano-duo**. Pianistens roll är att måla och återspegla texten, men han räddar inte sällan såväl sångarens som sångens liv. Vi gör verkligen framträdandena tillsammans! Och tillsammans med arrangören, producenten, media, publiken...

Vi har ett förändrat samhälle jämfört med DI's debutår 1961, med recensenter från flera tidningar. Betydelsen av ev. goda omdömen kan inte överskattas - de hade ett annat PR-värde då, än vad som är fallet i dag när demo-CD/tape utgör minimikrav. Kulturlivet har ändå utvecklats mot något som liknar mina ideal - dvs nå ut till fler än de redan frälsta.

De redan frälsta är fortfarande insatta och kan koderna, men den nya medelklassen har vuxit fram med stort utbud från flera genrer - med annan kunskap än tidigare. Vi måste nu gå in i ökat samarbete med Sveriges Radio, Rikskonserter och RSK osv

Starkast måste vi gå in i **utbildningarna**, som har en nyckelroll - beundrar att man hinner uppnå så fina resultat på så kort tid! Men det tar längre tid att inifrån känna språkets puls och hjärtslag, det kräver mer tid än vad som ges i dag. Numera går de flesta mot operascenerna där försörjningen finns.

Romansen förekommer i hög grad som undervisningsmaterial, men DI efterlyser en attityd av nyfikenhet på att levandegöra repertoaren i olika former av samarbete. Drömmer om "**en permanent work shop**" som presenterar programidéer och världsrepertoar där studenter kan möta arrangörer, studieförbund, producenter, tonsättare, mediafolk, språkkunniga, bibliotekarier, folk utifrån...

Skulle vilja sitta ner med arrangörer: vad vill din publik ha? Involvera arrangören: ring upp sångare och pianist och ställ krav. Vi får inte låta det här tillfället passera, när ett helt Riksförbund med arrangörer bett oss agera.

Nya mål kan presenteras för studenterna, ex. läsa dikten frikopplad från musiken. Hur är det med språkkunskaperna? Kanske ska programmen byggas upp på svenska och engelska? Anledningen för att framföra repertoar får inte fastna i tekniska frågor - lust och kärlek måste styra.

DI beskriver hur pianisten Helge Antoni försatt Växjö i feber, då han under några dagar förtrollat åk 3, 8 och kulturskolans lärare samt publiken. Han älskade att berätta, att läsa Mozarts brev, ge spännande upplevelser. Fler borde tillägna sig ett professionellt personligt sätt att möta publiken. **Vi måste vara spännande!** Medvetenheten om musikerns hela ansvar bör väckas under studietiden, men tid fattas!

Ett mål för oss kunde vara att försöka förmedla romansupplevelsen till flera hittills oinvigda - det är synd att beröva dem detta!

Bo Ursing, RSK: i Lund gör vi en-två romansaftnar om året. Jämfört med romanser framstår stråkkvartett som "absolut musik". Svårt att få fram **budskapet** vid romanskonsorter - textblad som prasslar och publiken tittar inte på artisterna. Hellre prata?

Solveig Faringer, sångerska: kroppsspråket talar, man behöver inte begripa varje ord - för ett samtal med publiken!

Matti Hirvonen, pianist: en orsak till att vår konstform håller på att gå under är skolan, **bildningsnivån**, den humanistiska utbildningens förfall - allt är teknik och IT. Man kan inte längre hävda att dikten kommer mer till sin rätt på originalspråk (som ingen idag kan ta till sig)!? Man skulle kunna anpassa sig till sammanhanget och inte alltid vara så renlärig och konsekvent. Vi har skilda åsikter om detta!

Svårt få fram bra översättningar. Vi tolkar texter olika dessutom. Konstnärsnämnden borde kunna stödja bra översättningar!

Tomas Löndahl, produktionschef P2: vi brinner också för romanskonsten och tror inte på dess snara död! Men vad behövs för ett friskt och vitalt liv för genren? Vi har haft Peter Mattei, Gabriel Suovonen m.fl. knutna till oss. Operafältet erbjuder arbetsmöjligheterna. Ofta kommer det djupare intresset för interpretation senare i livet - man måste vara **mogen vokalt och emotionellt** för att ägna sig åt romanskonsten, då det emotionella uttrycket och underliggande budskapet är viktigt.

Renodlad romansafton kanske inte det bästa om man vill locka stor publik. Ett av radions koncept: ex Griegs Haugtussa-sånger samt ett pianoverk eller stråkkvartett. Pressen har skurit ner på bevakningen.

Våra sångare måste bli mer insatta i vår inhemska sångskatt! Problem: det är mycket svårt att få tillgång till noter.

Studier i litteratur, deklamation! Textens kvaliteter och bilder kan hjälpa eller stjälpa - vad handlar det om på olika plan? Analys! - det i samtiden underförstådda: "handlar Die Forelle om en fisk eller revolution?" Dålig text kan hålla om musiken ändå är bra, men inte tvärtom! En lysande text är inte förutsättningen för en bra romans - tonsättaren måste först och främst ha varit berörd! Till exempel Torbjörn Lillieqvist arbetar med språkets beståndsdelar ner på "mikronivå", gränsar till fonetik. I strofiska sånger kan deklamation varvas med sång. Hitta **skärningspunkten mellan text och musik - hitta tillbaka in till hjärtat!**

Lena Hoel, sångerska: vill **slå ett slag för nynnandet!** Alla krav, åsikter, tyckanden kan komma i vägen för innehållet. Skaffa bilder som gör att du vill brista ut i sång! Man måste ha tillgång till sitt eget "kännande", annars tappar man kärleken till vad man håller på med. Romansen - en fantastisk möjlighet!

Det har blivit populärt med "unplugged" - det mindre formatet - bland unga igen. Väsentligt med intimitet. Det lilla är fröet till det stora!! Enkelhet. Närhet... Vi är beroende av att umgås med tystnaden.

Förslag: kontakta Anders Carlberg, Fryshuset, och torsdagssoppan i kyrkan.

Margareta Jonth: håller med om att det finns ett sug efter det intima, koncentrerade formatet, vilket tagit sig uttryck t.ex. i "Poetry Slam"-rörelsen. Man samlas till kvällar med uppläsning av poesi och en etablerad poet kan inleda. Men sedan framförs egna dikter som poängbedöms av en jury - stämningen är hög och det har blivit otroligt populärt. Sverigefinal i Kristi Himmelsfärdshelgen 2003 i Malmö.

Solveig Faringer: **ekonomi** ett problem - helst ska sångerskan komma ensam. Radions koncept med flera medverkande ensembler är orealistiskt i andra sammanhang. Broilersamhället gör att artister kommer och åker ut igen. För att sjunga romanser och förstå måste man vara litet äldre, mogen!

Få kollegor går på varandras konserter. Viktigt med live-upplevelsen.

Dorothy Irving: romansduon kan bli engagerade av kammarmusikföreningarna bara vi är tillräckligt spännande.

Madeleine Uggla: var ska de unga bli så här spännande och duktiga och ändå försörja sig?

Tomas Löndahl: egentligen en mycket större fråga - konstmusikens ställning undermineras. Den är f.n. inte "**politiskt korrekt**" dvs pengar styrs åt andra håll. Men P2 har mycket pengar och ska självklart vara med och göra vad vi kan.

Lena Hoel: fungerar inte om man ska använda sig av gamla formen med romanskonserter. Vi måste HJÄLPAS ÅT så att romansen leder till den värld vi lever i! En folkrörelse för att man älskar det!

Dorothy Irving: det är lika hög status att göra en konsert i litet format som i stort!

Kaj Anderberg, kammarmusikföreningen i Uppsala: känn er inte missgynnade - flera genrer känner så! Vi arrangörer måste skapa variation. Artister som syns och håller sig framme har givetvis större chans. Underskatta aldrig publiken, ens ute "på vischan".

Dorothy Irving: ingen motsats i att ha mycket folk och hög kvalitet. Kvalitet också i att marknadsföra attraktivt, dvs populärare arrangemang så att många kommer. Allt måste inte vara exklusivt för några få.

Madeleine Uggla: vi i publiken är beroende av varandra, av varandras värme. Ta med släkt och vänner!

Anders Andersson, sångare: min starkaste erfarenhet av romansen var "ett nynnande" en närhet text/musik. Stråkkvartett är ett språk medan **romansen är två språk**. Problem när texterna är otidsenliga. Bra idé att blanda in deklamation.

Bo Ursing: visst arbetar vi utan ersättning men det är kolossalt roligt att vara konsertarrangör - fyller hela min pensionärstid! Apropå att känslan är viktigast: min största romansupplevelse? - När min far satt vid pianot och spelade och sjöng ur *Frauenliebe und Leben* och fyra pubertetsynglingar nynnade till!

Christina Öqvist Matton, sångerska: ett fint samarbete mellan piano- och sångutbildningarna pågår vid KMH med gästlärare. Citerar Elisabeth Söderström som länge trott på en öppnare konsertform med t.ex. bild och text som komplement. Bra att sångare pratar - det gör att man kliver ner från podiet.

Dorothy Irving: Vi måste ha tid att anpassa repertoaren till publiken. I t.ex. Charles Ives sånger är det nödvändigt med originalspråket!

Matti Hirvonen: talade om **folkbildning kontra sofistikation** - man kan i rollen som romansinterpret ibland känna sig "arrogant". Vi måste i varje situation tänka på vem vi riktar oss till - MH-studenterna vet inte vem Goethe var.

Berit Norberg, sångpedagog Örebro MH, arrangör: vi **samarbetar** med jazzklubben Crescendo och når nya grupper.

I musiklejarutbildningen får t.ex. åtta elever sjunga varsin sång ur "*Frauenliebe und Leben*". I nya musikutbildningen måste alla få sjunga. Gamla terminsredovisningar ersatts av "veckans romans", "Dagens dikt", konserter, musikcaféer, "Jorden runt på 40 låtar" (40 elever).

"Man måste vara sin egen eldvakt" - man måste fylla på själv. (Berit Norberg citerar Lena Endre)

Anders Andersson: **skaffa noter?** - problem med tillgängligheten av svenska sånger. Slutar vi kopiera rasar vår utbildningsverksamhet.

Anders Olsson, litteraturvetare, Mitthögskolan Härnösand: samarbeta med litteraturvetenskapliga institutionerna - viktig resurs!

Gunnar Klum, sångare: hitta nya samarbetspartners, konferensanläggningar och båtlinjer!! Paketering och marknadsföring, entreprenörskap!

Dorothy Irving sammanfattade eftermiddagen och alla var eniga om att fortsätta diskussionerna vid senare tillfälle.

Romansen presenterades också i klingande form genom Ordet & Tonens Lanseringsstipendiater 2002. Sångerskan Hillevi Berg Niska och pianisten Martin Hellström, framförde "I skogen om natten" av Hilding Hallnäs och "The Seal Man" av Rebecca Clarke.

Den livliga diskussionen fortsatte vid kaffet. Trådarna kommer att tas upp vid ytterligare seminarier. Seminarium nr 2: preliminärt lördagen den 12 april på Musikhögskolan i Stockholm.

Seminarium nr 3: ev. hösten 2003 om repertoar?

Bilaga: namnlista

Kort sagt! / Sagt och tyckt!

Vi vill lyfta fram den kammarmusikaliska duon, sångare/pianist - en fråga om status! (Margareta Jonth)

Vi får inte låta det här tillfället passera när ett helt Riksförbund med arrangörer bett oss! Vi måste vara spännande! Den stora enkelheten som inkluderar 100% av en själv. (Dorothy Irving)

Studier i litteratur! Deklamation! Analys! - det i samtiden underförstådda: "handlar Die Forelle om en fisk eller revolution?" (Tomas Löndahl)

Var ska de unga bli så här spännande och duktiga och ändå försörja sig? (Madeleine Uggla)

Vi på radion brinner också för romanskonsten och tror inte på dess snara död!... Konstmusiken är f.n. inte "politiskt korrekt" dvs pengar styrs åt andra håll. (Tomas Löndahl)

Slå ett slag för nynnandet! - Bort med prestationskraven! Det lilla är fröet till det stora!! Enkelhet. Närhet... (Lena Hoel)

För ett samtal med publiken! (Solveig Faringer)

Samtidigt som vi pratar om att nå en ny publik och hitta nya former vill vi hålla fast vid just det som är den stora stötstenen hos en allmän publik nämligen originalspråket! Översätt! (Matti Hirvonen)

Stråkkvartett är ett språk medan romansen är två språk. Problem när texterna är otidsenliga. (Anders Andersson)

Min största romansupplevelse? - När min far satt vid pianot och spelade och sjöng ur Frauenliebe und Leben och fyra pubertetsynglingar nynnade till! (Bo Ursing)

I t.ex. Charles Ives sånger är det nödvändigt med originalspråket! (Dorothy Irving)

Det finns ett sug efter det intima, koncentrerade formatet, vilket tagit sig uttryck t.ex. i "Poetry Slam"-rörelsen (Margareta Jonth)

Bra att sångare pratar. Pratar man kliver man ner från podiet (Christina Öqvist)

Vi i publiken är beroende av varandra, att vi är många. Ta med släkt och vänner! (Madeleine Uggla)

Samarbeta med litteraturvetenskapen! (Anders Olsson, Mitthögskolan)

Tänk på paketering och marknadsföring! (Gunnar Klum)

"Man måste vara sin egen eldvakt" - man måste fylla på själv. (Berit Norberg citerar Lena Endre)

Vi siktar på 2006 som ett Romansens / Vokalkonstens år! (hälsning från RSK-ordföranden Anders Jansson)